

Een oberarend in restaurant, getekend door 11-jarige Midas Doornekamp.
A waiter-eagle, by Midas Doornekamp (11 years of age).

6226 pagina's gevuld met roofvogelverhalen

Rob G. Bijlsma

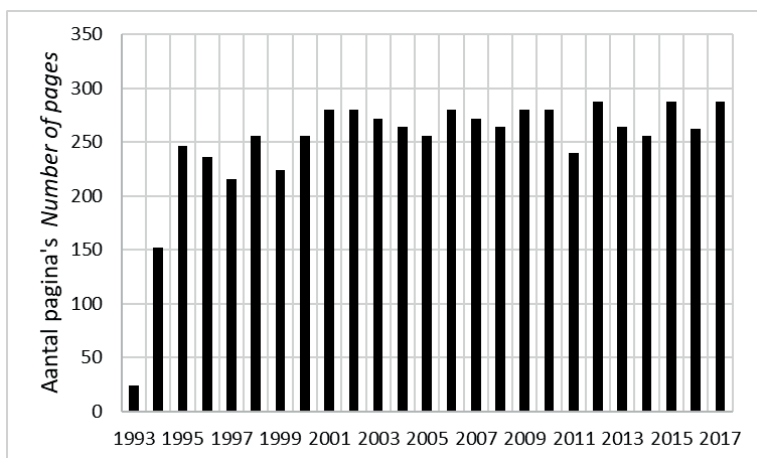
Met deze Takkeling wordt jaargang 25 afgesloten. Indertijd gestart door Maria Quist (zie haar herinneringen in het eerste nummer van dit jaar) als bindmiddel voor de landelijke Werkgroep Roofvogels Nederland, en genoemd naar de penibele levensfase van jonge roofvogels, is het blad levensvatbaar gebleken. Geen gebrek aan kopij, nooit geweest ook. Dat is het voordeel van een laagdrempelig blad: rijp en groen kunnen er terecht, precies wat er de afgelopen kwart eeuw gebeurde. In totaal dus 6226 pagina's, goed voor een bescheiden 33 cm op de boekenplank.

Even vlot geturfd kom ik op 475 verschillende schrijvers, waarvan overigens slechts 9% vrouwen. Onder die schrijvers vele die nooit eerder wat op papier hadden gezet, met een eenmalige bijdrage dan wel uitgroeiend tot een geregeld terugkerende scribent. Het zou me niet verbazen als veel verhalen ongeschreven waren gebleven als ze niet in De Takkeling terecht waren gekomen. Daaronder anekdotes en korte onderzoekjes, die tezamen de anekdotiek ontstijgen en veelzeggende literatuur of patronen kunnen opleveren. Maar ook lange verhalen die nergens anders gepubliceerd hadden kunnen worden (in de 'normale' tijdschriften overstijgen stukken zelden de tien pagina's) of oude ongepubliceerde stukken die in De Takkeling alsnog kwamen bovendrijven.

Wat betreft die lange verhalen. Allereerst natuurlijk de jaaroverzichten, waarin beknopt wordt ingegaan op de broedresultaten van het afgelopen jaar (bij elkaar toch alweer ruim 1000 pagina's, voornamelijk gebaseerd op 69.241 nestkaarten van 14 soorten over 1997-2016¹) en op de vervolging van roofvogels (bijna 200 pagina's: 936 gevallen van vergiftiging en 1777 opzettelijk verstoorde nesten in 1995-2016). Dit waren in feite de kernzaken van de WRN voordat we landelijk gingen. De Takkeling bestond toen nog niet, maar er verscheen jaarlijks een op A4-formaat uitgegeven verslag van de nestcontroles en vervolging in Noord- (later Noord- en Oost-) Nederland (in serie, 1985-93, te downloaden via www.natuurtijdschriften.nl). Een mooie traditie, die jaaroverzichten. Daarnaast hebben we het geluk gehad dat diverse mensen hun levenswerk, hun jeugdherinneringen of hun onderzoek (of dat alles tegelijk) uitgebreid op papier hebben gezet en aan De Takkeling aanboden. Het stuk van Dick Woets vulde met 45 pagina's zelfs een halve Takkeling (17: 205-249), en beschreef de Werdegang van kiekendieven in De Weerribben over 1971-2007, bomvol met echte gegevens (cijfers over broedbiologie, trends en voedsel- en habitatkeus), eigen foto's en herinneringen aan vervlogen en recente tijden. Als tijdsdocument zijn verhalen als deze van enorme betekenis, ook vanwege de betrokkenheid die eruit

1 Daaronder 41% Buizerds en 22% Torenvalken; een veelzeggend numeriek verschil dat de enorme toename van Buizerds en de gelijktijdige afname van Torenvalken illustreert.

spreekt en de beschrijving van wereld die vroeg of laat totaal veranderd zal zijn. En wat te denken van de jeugdherinneringen, fraai geïllustreerd met eigen tekeningen uit de betreffende tijd, van Theo van Lent, gebaseerd op pionierswerk aan Haviken op de Utrechtse Heuvelrug in 1965-70, de tijd dat jongelingen nog 600 km fietsten (vanaf Amsterdam) om bij toenmalige oppergod Herr Dr. Heinz Brüll in Sleswijk-Holstein kennis op te doen over Haviken. Zo'n pareltje was anders misschien wel nooit gepubliceerd geweest (De Takkeling 12: 118-145). Dat geldt zeker voor 'verloren' materiaal dat alsnog opdook: de roofvogeltellingen op Cap Bon in Tunesië in voorjaar 1974 door Adjan de Jong en kornuiten (De Takkeling 17: 256-267; de kladversies uit die tijd kwamen via Gerard van Dijk in 2007 bij mij terecht) en het spectaculaire studentenverslag van G. Jager over het voedsel van Haviken op de Veluwe en in Drenthe in 1955 en 1956 (De Takkeling 25: 119-150), dat door Joost Tinbergen werd ontdekt tijdens het opruimen van universiteitsarchieven en door hem op waarde werd geschat (want niet weggegooid, maar naar mij gestuurd).

Figuur 1. Aantal pagina's per jaargang van De Takkeling; de eerste jaargang omvatte slechts één nummer, alle latere drie per jaargang. *Number of pages per volume of De Takkeling; volumes consist of three issues (except the first, with only one).*

Een sterk geval is in dit opzicht ook het levenswerk van Rainer Schmidt in Sleswijk-Holstein, die al vanaf de jaren vijftig achter Wespensdieven aan had gezeten. Hij kende De Takkeling via Fridtjof Ziesemer (die ze van mij kreeg toegestuurd), en was zó verheugd over de frequentie en de kwaliteit waarmee Wespensdieven in ons blaadje figureerden dat hij nergens anders zijn gegevens in wilde publiceren (zelfs als zijn Duits in het Nederlands omgezet zou worden). Zo geschiedde (De Takkeling 20: 100-117, 197-208). En wat te denken van het verhaal dat Gernant

Magnin en Oguz Kurdoglu schreven over de vangst van Sperwers in NO-Turkije? Niet alleen een écht natuurbeschermingssucces (in plaats van een papieren), maar ook eentje dat optimistisch stemt omdat het laat zien dat je met weinig geld, met doorzettingsvermogen en met een lange adem veel kunt bereiken (De Takkeling 24: 221-250).

Wespendiefvrouwtje in vol ornaat, een soort die de afgelopen 25 jaar disproportioneel veel aandacht in De Takkeling heeft gekregen, en terecht (Tekening: Jan Brinkgreve). *Adult female Honey-buzzard, a species that received disproportional attention in De Takkeling, from anecdotes to in-depth studies of breeding biology, food and foraging, habitat choice, patterns of daily activities, ectoparasites, intestines and what not.*

Dat van die Wespendieven, hierboven gememoreerd door Rainer Schmidt, klopt trouwens als een zwerende vinger. Er is geen blad te bedenken waarin zo vaak over Wespendieven wordt geschreven als het onze (en mede in onderhavig nummer gedemonstreerd). Let wel: naast veelzeggende anekdotiek ook talloze studies van hoog soortelijk gewicht, met informatie die nergens anders is te vinden, op basis van intensieve veldstudies (soms onder gebruikmaking van webcams, zenders,

dataloggers of temperatuursondes). De onderwerpen variëren van broedbiologie (in de breedste betekenis van het woord) tot predatie, trek, kunstnesten, terreingebruik, schrikruï, gebruik van oogleden, ectoparasieten, voedselkeus, maag-darmkanaal, gedrag, dagritme en fenologie. De studie van Jan van Diermen *c.s.*, gebaseerd op een uitwerking van via dataloggers verkregen gegevens over habitatgebruik en dagritmiek van Veluwe Wespendien, moet speciaal worden genoemd; een ogenopener voor het tot dan toe duistere leven van Wespendien (De Takkeling 17: 109-133). De studies van Willem van Manen in Oost-Polen bewijzen verder dat je ook elders diepgaande informatie kunt verzamelen over een moeilijke soort in moeilijk terrein (De Takkeling 14: 130-134; 21: 101-126).

Sowieso is het aardig te zien dat er vaak over roofvogels in het buitenland wordt geschreven, losse waarnemingen gedaan tijdens een reis (met Gerard Ouweneel en Jos Vroege als hofleveranciers) maar evenzeer systematisch onderzoek (zoals van Willem van Manen in Oost-Polen bij Wespendienst, Buizerd en Havik) of impressies op basis van intieme kennis van een streek en zijn bewoners (in dit verband was ik vooral in mijn sas met de verhalen van Chris van Orden en Natalia Paklina, over Kostroma, Centraal Azië, Siberië, China, Tibet en Ladakh; in zijn boek *De glans van het echte* is meer over de achtergrond van hun interesse voor deze streken te vinden). Ook de beschermingsverhalen mochten er wezen, zoals die van Erwin van Maanen *c.s.* over Georgië (Engelse versie te vinden in Bird Conservation International 11: 77-92, 2001, pdf staat vrij op het internet), het hierboven genoemde verhaal over de valkerij in NO-Turkije en natuurlijk de reeks van verslagen over roofvogelbescherming in Slowakije door Hero Moorlag. Gestimuleerd door de berichten van Hero vonden donaties van WRN-leden hun weg naar de Slowaakse roofvogelbeschermers; allemaal ingezet voor praktische bescherming.

Wat betreft lengte van de stukken of de geografische achtergrond was er dus een behoorlijke variatie. Dat geldt zeker ook voor de onderwerpen. Al bladerend door de nummers zwierft de lezer door een bizarre variatie in onderwerpen, echt niets was te gek (van anekdotiek en wetenschap tot gedichten, kindertekeningen en ontboezemingen). Zelfs de uilen bleven niet geheel buiten schot, eerst en vooral Velduil maar ook Oehoe, Ruigpootuil en Sperweruil. Dat er stukken over uilen in De Takkeling staan lijkt voor de hand te liggen, want immers rovers die dezelfde prooien bejagen als dagroofvogels maar dan 's nachts (en, zoals bleek uit de verhalen, ook overdag). Niet voor niets worden roofvogels en uilen in de Verenigde Staten onder dezelfde noemer van 'raptors' gevat. In de meeste roofvogeltijdschriften zie je dan ook dat beide soortgroepen aan bod komen (Journal of Raptor Research, Slovak Raptor Journal, Buteo, Raptors Conservation, Gabar, Reports of the Scottish Raptor Monitoring Scheme, Rapaces de France). Maar omdat we in Nederland leven, een land waar traditioneel elke religie uiteenvalt in splinters, bestaan er aparte werkgroepen voor Kerkuil, Steenuil, Oehoe, Bosuil en Ransuil. Ieder zijn stokpaardje. Voor de WRN zijn uilen daarom een zijpad, wat de magere vertegenwoordiging in De Takkeling verklaart.

In de loop van de jaren zijn er vele In Memoriams verschenen, plus loftuitingen op levende personen (jubilea of afscheid). Per slot van rekening staan we op de schouders van velen. De levensgeschiedenissen laten de verscheidenheid zien van de manieren waarop er naar (roof)vogels kan worden gekeken, van vrijblijvende hobby tot levensvervulling. Gevoegd in een Nederlandse (en dus uitzonderlijk welvarende) setting kan dat ver gaan. De overheersende indruk is echter dat mensen aan het observeren en bestuderen van roofvogels veel levensvreugde ontleen. Dat althans is tussen de regels door te lezen, van zowel de In Memoriams als de verhalen in De Takkeling, niet zelden expliciet verwoord. Voor dat laatste volstaat het om alleen al de verhalen over Sperwers in de tuin erbij te pakken, inmiddels een behoorlijke rij van verslagen van ooggetuigen die – niet zelden met bonkend hart en man/vrouw en kind(eren) erbijslepend – genieten van wat zich pal voor hun raam afspeelt. Zo’n tafereel kan ertoe leiden dat alles van stal wordt gehaald om meer van dat schouwspel vast te leggen (of te begrijpen), zoals mooi verwoord door Rob van der Rol (De Takkeling 24: 124-132), door Rob Baks (maar dan bij een nest van Torenvalk; De Takkeling 23: 252-268), en door René Riem Vis (die het summum van roofvogel in zijn tuin kreeg aangeboden, namelijk gravende Wespenspiegels; De Takkeling 23: 64-72). Het lezen van deze verhalen volstaat om te begrijpen waarom roofvogels tot de verbeelding spreken. Tevens: hoe immens het contrast is met roofvogels die door roofvogelhouders worden misbruikt voor shows

Vanaf het tweede nummer van jaargang 2 hebben er in De Takkeling korte besprekingen van roofvogelliteratuur gestaan. Er wordt gigantisch veel gepubliceerd over roofvogels. Veel daarvan kan tegenwoordig vrijelijk worden gedownload van het internet² (het is wel handig om Engelse trefwoorden te gebruiken bij een zoektocht, en het woordje pdf toe te voegen omdat je anders in drijfzand verzeild raakt), maar het is verbazingwekkend hoe weinig ervan doordringt bij de (roof)vogelaars. Dat is jammer, want andermans bevindingen kunnen de eigen waarnemingen in perspectief plaatsen, nieuws brengen, behulpzaam zijn bij het bedenken van slimme manieren om veldwerk te doen (of gegevens uit te werken), en handig zijn bij het opzetten van eigen onderzoek (wat is al gedaan, wat verdient herhaling). Uiteraard zijn de overzichten verre van compleet, maar ze geven een aardig beeld van wat er zoal wordt aangerommeld met roofvogels. In de afgelopen kwart eeuw passeerden 3132 artikelen en boeken de revue in De Takkeling.

Tot slot nog iets over de opmaak, de foto’s en de tekeningen. Het zal iedereen zijn opgevallen dat de opmaak van De Takkeling nauwelijks is veranderd. Simpel, vast formaat, geen opmakersfratsen of modieus gehijg, zwart-wit (met als enige concessie: de omslagen vanaf jaargang 5 in kleur), tekst in Times Roman en uitgelijnd. Al snel werden de artikelen voorzien van een Engelse samenvatting (plus Engelse

2 En nogmaals: voor de Nederlandse bronnen staat de lekkernij www.natuurtijdschriften.nl ter beschikking. Een schatkamer van formaat, een ode aan onze voorgangers, een verplicht nummer voor wie bezig is met onderzoek of een waarneming in perspectief wil plaatsen. Maar wees gewaarschuwd: het is een verslavend repositorium.

onderschriften bij figuren, tabellen en foto's; vanaf tweede jaargang nummer 3). Dat lijkt misschien wat pretentieus, maar ik weet uit ervaring hoe spijtig het is als prachtig veldwerk onbereikbaar is vanwege een taal die je niet beheerst. In Nederland zijn we dan nog goed af omdat we op school meer talen leren dan alleen het Nederlands. In Engelstalige landen is dat droever gesteld. Of een Engelse samenvatting betekent dat het verhaal ook buiten Nederland wordt gelezen, is onbelangrijk. Ik ga er vanuit dat er altijd wel iemand blij wordt gemaakt met die kleine toevoeging aan een Nederlandstalig verhaal. Wat ook onveranderd bleef: veel tekeningen (vooral in het begin) en foto's (wat een grote vlucht nam toen iedereen digitaal ging fotograferen). Onder de tekenaars moeten speciaal Gilbert van Avermaet, Jan Brinkgreve, Ton Eggenhuizen, Kees de Grijp, Pieter de Haan, Kees Keijzer (die veel frontispieces voor zijn rekening nam), Willem van Manen (verantwoordelijk voor de enige strip, Bulletje), Maria Quist en Claire en Corinne Stouthamer worden genoemd. De omslagen werden gemaakt door Willem van Manen, Gilbert van Avermaet, Erwin van Maanen (jaargang 5 en 6) en Ulco Glimmerveen (vanaf jaargang 7). Speciaal voor jaargang 25 maakten Hans Govers, Willem Quist en Maria van Manen een schitterende voorplaat. De kindertekeningen waren (en zijn) een bijzondere toevoeging: *homo ludens* is gelukkig nooit ver weg. Voor de foto's hanteer ik enkele eenvoudige principes: ze moeten documentair zijn (iets toevoegen aan het verhaal, bij voorkeur specifiek op het verhaal slaan), ze mogen petieterig, onscherp en over- of onderbelicht zijn mits illustratief, en ze moeten volledig gedocumenteerd zijn (plaats, datum, uitleg bovenop wat de foto zelf laat zien). Plaatjes om de plaatjes, sec om de mooi, daar zijn andere tijdschriften voor.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl